

Pripremljenost društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Republici Hrvatskoj na Solvency II

Mr.sc. Jakša Krišto
Ekonomski fakultet Zagreb

Osnove Solvency II

Solvency II je novi zakonodavni i regulatorni okvir ukupnog poslovanja društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Europskoj uniji. Ključne promjene odnose se na nova pravila solventnosti i upravljanja rizikom, što se često podrazumijeva pod pojmom Solvency II. Solvency II sustav zakonodavnih i regulatornih odredbi trebao bi prepoznavati i vrednovati sve rizike kojima je društvo za osiguranje i društvo za reosiguranje izloženo i time odgovoriti rastućim izazovima financijskog sektora. Temeljni ciljevi Solvency II su zaštita osiguranika, postavljanje granice solventnosti koja će predstavljati ukupnu izloženost svim rizicima, anticipiranje tržišnih promjena i utemeljenost na principima, a ne na strogim pravilima. Solvency II nastavak je „nove regulacije“ koja je započela uvođenjem Basela II, novih pravila mjerenja kapitalnih zahtjeva banaka, a kroz Solvency II isti principi i organizacija regulacije uvode se i u poslovanje društava za osiguranje. Principe i organizaciju Basela II i Solvency II preuzimat će i ostale financijske institucije čije su regulatorne odredbe u postupku intenzivnog preispitivanja, što je najprimjetnije kod mirovinskih fondova.

U okviru Solvency II svi rizici u poslovanju društva za osiguranje bi trebali biti kvantitativno i kvalitativno prepoznati i upravljani (risk – based model), a izloženost i upravljanje rizicima društva za osiguranje determiniralo bi potrebnu razinu kapitala – adekvatnost kapitala. Današnji sustav regulacije adekvatnosti kapitala i granice solventnosti društva za osiguranje u upotrebi je još od 1970., a posljednje izmjene doživio je 2002. godine. Zasnovan je na pravilima i mjerama koje definiraju granicu solventnosti koju moraju ispuniti osiguratelji. To je jednostavan model koji uzima u obzir samo osigurateljni rizik (eng. underwriting risk) na principu indeksa premije i šteta. Financijski rizik je upravljan zakonskim pravilima i ograničenjima ulaganja i ne utječe na adekvatnost kapitala i granicu solventnosti. Kroz ovaj sustav brojni rizici kojima je društvo za osiguranje izloženo nisu vrednovani i upravljani na adekvatan način, niti su primjereno vrednovani instrumenti zaštite i diversifikacijski učinci.

Solvency II, kao i Basel II, temelji se na „tri stupa“ koja čine kapitalne zahtjeve, proces supervizije i tržišnu disciplinu.

Prvi stup – kvantitativne mjere, određuje granicu solventnosti, minimalno potrebni kapital, vrednovanje imovine i obveza, izračun tehničkih pričuva, vlastita sredstva. Solvency II postavlja dvije razine kapitala; granicu solventnosti, solventni kapital (eng. Solvency Capital Requirement – SCR) i minimalni potrebni kapital (eng. Minimum Capital Requirement - MCR). Granica solventnosti (SCR) je ona razina kapitala koja omogućuje društvu za osiguranje apsorpciju svih šteta i solventno poslovanje s obzirom na preuzete rizike, dok minimalno potrebni kapital (MCR) predstavlja donju granicu potrebnog kapitala društva za osiguranje.

Između ove dvije razine kapitala nadzorno tijelo će, ukoliko bude potrebno propisati, popravne mjere.

Granica solventnosti (SCR) bi se trebala izračunavati korištenjem internog modela kojeg društva za osiguranje individualno razvijaju ili standardne formule – standardnog pristupa, propisanog direktivom o Solvency II i provedbenim mjerama. Kao mjera rizičnosti uzimala bi se rizična vrijednost „Value at risk“ – VaR uz razinu pouzdanosti od 99,5% u jednogodišnjem razdoblju. U izračun potrebnog kapitala bili bi uzeti svi rizici kojima je društvo za osiguranje izloženo. Solvency II potiče razvoj internih modela procjene rizika od strane društava za osiguranje, koje će vjerojatno razvijati velika društva, a srednji i manji osiguratelji koji ne budu imali dovoljno sredstava ili znanja mogu koristiti standardan pristup, standardnu formulu za izračunavanje solventnog kapitala.

Drugi i treći stup značajni su dijelovi Solvency II i pretpostavljaju proces supervizije, razvijanje internih kontrola i procesa upravljanja rizicima u drugom stupu te tržišnu disciplinu i transparentnost poslovanja u trećem stupu.

Drugi stup Solvency II predstavljat će izazov za društva za osiguranje i unutar njega će društva uspostaviti aktivnu komunikaciju i suradnju sa supervizorom, implementirati proces upravljanja i prepoznavanja rizika te razviti interne kontrole. Društva za osiguranje morat će provoditi i sveobuhvatan test i procjenu vlastite izloženosti riziku – ORSA (eng. Own Risk Solvency Assessment), ustrojiti organizacijsku jedinicu za upravljanje rizicima te prepoznavati i određene rizike koje ne prepoznaje standardna formula, a važni su za poslovanje pojedinog društva za osiguranje.

Treći stup Solvency II naglašava važnost tržišne discipline, transparentnosti poslovanja i izvještavanja širokog kruga zainteresiranih strana od supervizora, osiguranika, vlasnika i javnosti.

Nova pravila solventnosti trebala bi ohrabriti osiguratelje u korištenju zaštite od svih vrsta rizika, poticati aktivniju diversifikaciju ulaganja i osigurateljnog portfelja kao i razvoj novih tehnika transfera, otklanjanja i prebacivanja rizika. Također, Solvency II se u snažnoj mjeri oslanja na tržišna kretanja i suvremene promjene pa bi se trebao pospješiti i nadzor financijskih konglomerata kao i velikih osigurateljnih grupa. Solvency II će biti veliki iskorak za društva za osiguranje, koji će osigurateljni sektor još više približiti bankama i ostalim financijskim institucijama.

Vremenski okvir i proces usvajanja Solvency II

Proces usvajanja i implementacije Solvency II provodi se kroz četiri razine tvz. Lamfalussyevog procesa. Prva razina podrazumijeva donošenje Solvency II direktive koju predlaže Europska komisija uz savjetovanje CEIOPS-a (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors), a usvaja ju Europski parlament i Vijeće ministara. Direktivu Solvency II izglasao je

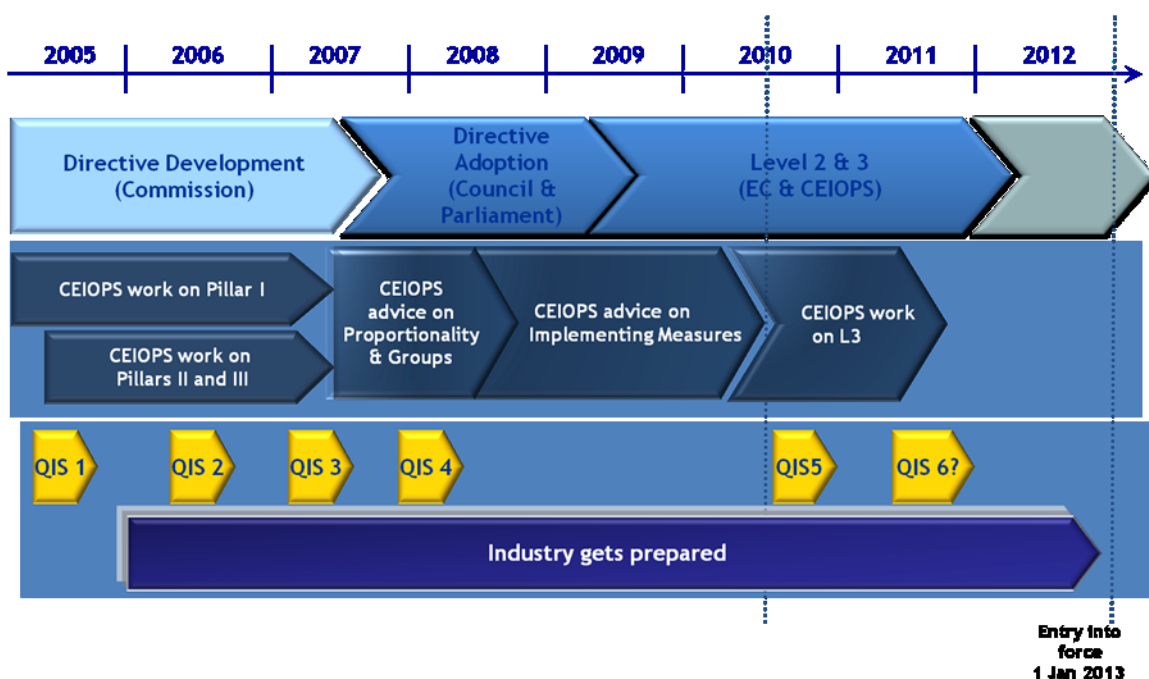
¹ Izvor: CEA, Solvency II, Introductory Guide, Brussels, lipanj 2006.

² Swiss Re, Sigma, No 4/2006, Zurich, 2006.

Europski parlament 22. travnja 2009., a potvrdilo Vijeće ministara 5. svibnja 2009. Direktiva je objavljena 17. prosinca 2009. godine. Primjena i implementacija direktive nalaže izradu provedbenih mjera „implementing measures“, koje bi u suradnji s CEIOPS-om trebala predložiti Europska komisija do kraja 2011. kao **drugu razinu** implementacije direktive. „Implementing measures“ bi trebao usvojiti EIOPC – (European Insurance and Occupational Pensions Committee) do kraja 2011. godine.

Treća razina usvajanja direktive podrazumijeva preporuke i načela supervizije koje bi trebao predložiti i usvojiti CEIOPS do kraja 2011. Po implementiranju Solvency II koja se očekuje do kraja 2012. godine Europska komisija će nadzirati i vrednovati implementaciju te usklađivanje nacionalne regulative zemlja članica, što je končana – **četvrta razina** implementacije i aplikacije Solvency II procesa u poslovanje osiguravajućih društava u EU.

Slika 1: Vremenski okvir Solvency II

Izvor: CEA

Usvajanje i implementacija Solvency II direktive složen je i sveobuhvatan proces sa čitavim nizom uključenih strana. Proces je otvoren i transparentan svim sudionicima te se zasniva na aktivnoj suradnji i prijedlozima iz industrije osiguranja.

³ Official Journal of the European Union, Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), Volume 52, 17. prosinac 2009.

⁴ CEA, Solvency II, Understanding the Process, veljača 2007.

Proces Solvency II otvoren je društvima za osiguranje u Republici Hrvatskoj koja preko Hrvatskog ureda za osiguranje - HUO koji je član CEA – Europskog udruženja osiguratelja i reosiguratelja mogu aktivno pridonijeti i kreirati implementaciju Solvency II. Ključan doprinos hrvatske industrije osiguranja implementaciji Solvency II direktive trebao bi biti u isticanju važnosti pridržavanja načela proporcionalnosti kod malih i srednjih osiguravajućih društava.

Izazovi usvajanja Solvency II u Republici Hrvatskoj

Uključenost društava za osiguranje u RH u implementaciju Solvency II direktive značajno bi pridonijela poznavanju direktive te smanjila troškove preuzimanja i prilagođavanja novoj regulaciji, koji se smatraju jednim od ključnih izazova u industriji osiguranja u nadolazećem razdoblju. Poznavanje i prihvaćanje budućih odrednica i zahtjeva Solvency II pozitivno bi utjecalo na upravljanje rizicima u društvima u RH i time doprinijelo većoj sigurnosti za osiguranike, zaposlenike, vlasnike i cjelokupni financijski sektor. Prilika za aktivno sudjelovanje je QIS 5 (Quantitative Impact Studies) koja se upravo provodi na razini EU.

Solvency II će zahtijevati značajna ulaganja u prilagodbu. **Ukupni administrativni trošak implementacije Solvency II** u poslovanje društava za osiguranje u **EU-27** procjenjuje se na oko **4 do 6 mlrd. Eura**. Smatra se da će društva za osiguranje do implementacije utrošiti 2 do 3 mlrd. Eura na prilagodbu, a sama konačna implementacija i „regulatory compliance“ koštati će oko 2 do 3 mlrd. Eura. Godišnji stalni troškovi primjene Solvency II očekuje se da će iznositi oko 0,6 do 1 mlrd. Eura.

Razmjerno veličini hrvatske industrije osiguranja ukupni **trošak implementacije Solvency II u osigurateljnu industriju u RH mogao bi se procijeniti od 4,4 do 6,6 mil. Eura**, dok bi godišnji troškovi primjene iznosili od 0,7 do 1,1 mil Eura.

Utjecaj implementacije Solvency II na poslovanje društava za osiguranje u Republici Hrvatskoj može se očitovati u:

1. većoj zaštiti osiguranika, većoj transparentnosti, komparabilnosti i kompetitivnosti tržišta u RH s cjelokupnim tržištem EU.
2. Solvency II će pospješiti upravljanje rizicima. Solvency II će unutar „drugog stupa“ unijeti ključne promjene u strateško upravljanje društvima u dijelu sustava upravljanja i upravljanja rizicima. Upravljanje rizicima će imati središnje značenje u upravljanju društvima za osiguranje te time pridonijeti boljem poznavanju, prepoznavanju i upravljanju rizicima što bi u konačnici trebalo pozitivno utjecati na ukupnu izloženost riziku kompanije, te povećanu profitabilnost i sigurnost poslovanja.
3. Pretpostavka je da će Solvency II povišiti razinu potrebnog kapitala što bi moglo rezultirati daljnjim okrupnjavanjem, daljnjim dokapitalizacijama ili drugačijem promišljanju poslovanje i investicijske politike kako bi se ostvarila značajnija kapitalna olakšanja.
4. Veća diverzifikacija rizika, upotreba instrumenata osiguranja i transfera rizika.

⁵ CEA, Solvency II Main Results of CEA's Impact Assessment, lipanj 2007.

5. Negativni učinci mogli bi biti izraženi kod malih i srednjih osiguratelja i ostalih osiguratelja koji neće moći uložiti dodatna financijska sredstva u proces upravljanja rizicima i prilagodbu kapitalnim zahtjevima u okviru Solvency II.
6. Implementacija Solvency II u osigurateljni sektor ostavlja otvorena još neka pitanja od kojih je najvažnije utjecaj na rast cijena proizvoda osiguranja i rezerviranja.

Rezultati ankete Hrvatskog ureda za osiguranje

Hrvatski ured za osiguranje proveo je anketu 22. rujna 2010. godine na „Radionici o Solvency II petoj kvantitativnoj studiji utjecaja – QIS 5“, koja je održana u organizaciji Hrvatskog ureda za osiguranje. Na radionicu se prijavilo 113 zaposlenika društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Republici Hrvatskoj.

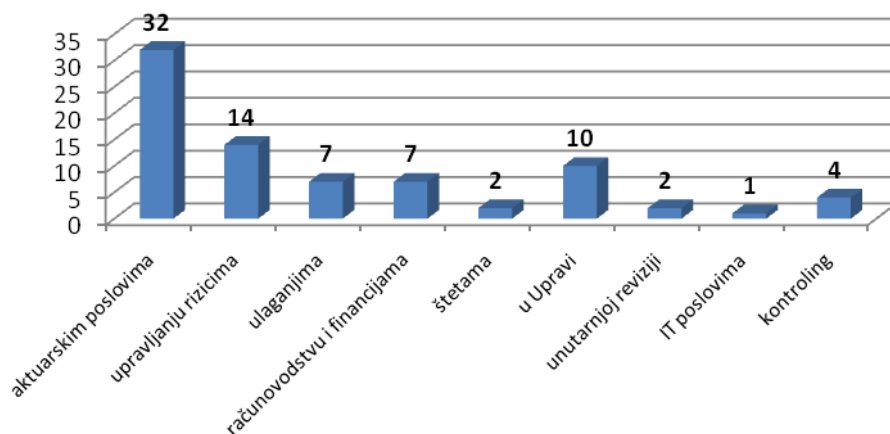
Ukupno je predano 78 ispunjenih anketa, koje su obrađene, a rezultati su prezentirani u ovom poglavlju.

Prikupljene ankete predstavljaju odgovore zaposlenika društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Republici Hrvatskoj koji su u: 63% slučajeva zaposleni u složenim društvima za osiguranje, njih 13% u društvima za životno osiguranje i 24% u društvima za neživotno osiguranje.

Podjednak je broj ispitanih zaposlen u društvima u većinskom vlasništvu stranih fizičkih i pravnih osoba (39 ispitanih) i u vlasništvu domaćih fizičkih i pravnih osoba (39 ispitanih).

Anketirani su u 40,5% slučajeva zaposleni na aktuarskim poslovima, u 17,7% na poslovima upravljanja rizicima, 12,7% u Upravi društava i po 8,9% na poslovima ulaganja te računovodstvu i financijama.

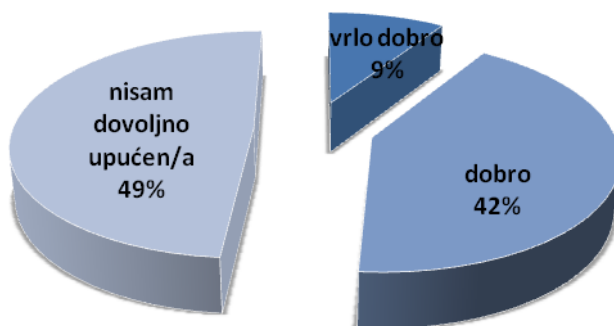
Grafikon 1: Anketirani u društvima rade na poslovima

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

Grafikon 2: Individualno poznavanje Solvency II regulative

Odgovor na pitanje „Kako ocjenjujete Vaše individualno poznavanje Solvency II regulative“ anketirani su u gotovo 50% slučajeva odgovorili da nisu dovoljno upućeni, dobro je upućeno 42%, a vrlo dobro 9%.

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010

Ukupnu pripremljenost društava za osiguranje i društava za reosiguranje testiralo je peto pitanje, rezultati su prikazani u tablici 1.

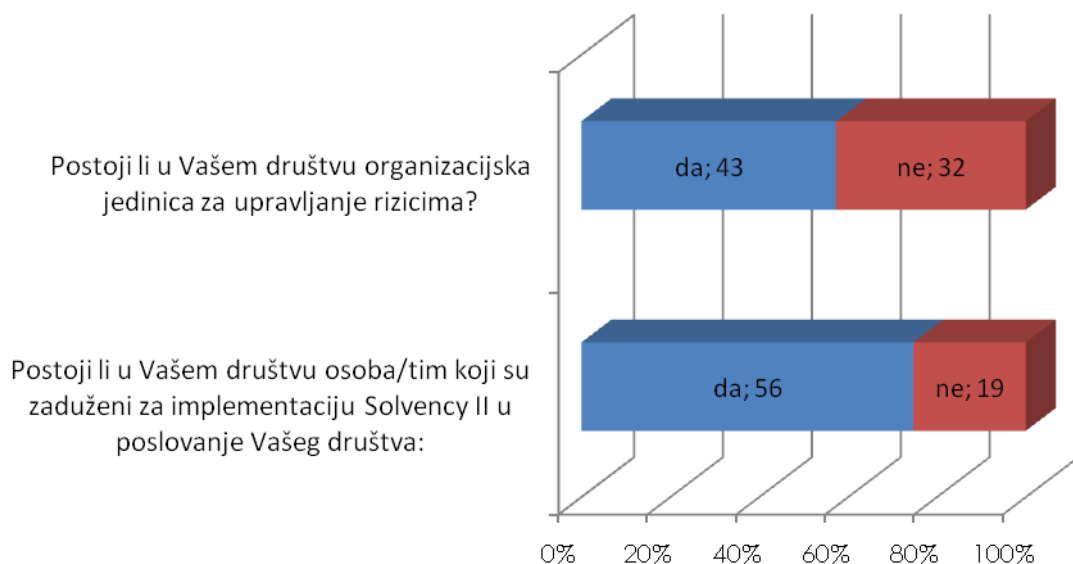
Tablica 1: Ukupna pripremljenost društava na usvajanje Solvency II

a) Potpuno pripremljeni, sredstva su rezervirana i plan implementacije Solvency II je usvojen	0,0%
b) Sredstva nisu rezervirana, plan implementacije je usvojen	14,1%
c) Nedovoljno pripremljeni, ali će sve biti spremno do kraja 2012. godine	71,8%
d) Teško se nosimo sa zahtjevima, nećemo biti spremni u roku.	14,1%

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

Društva su prepoznala važnost upravljanja rizicima pa se 57,3% ispitanika izjasnilo da njihovo društvo posjeduje organizacijsku jedinicu za upravljanje rizicima, a 74,7% ispitanika potvrđuje da u njihovom društvu postoji osoba i tim koji je zadužen za implementaciju Solvency II u poslovanje tog društva.

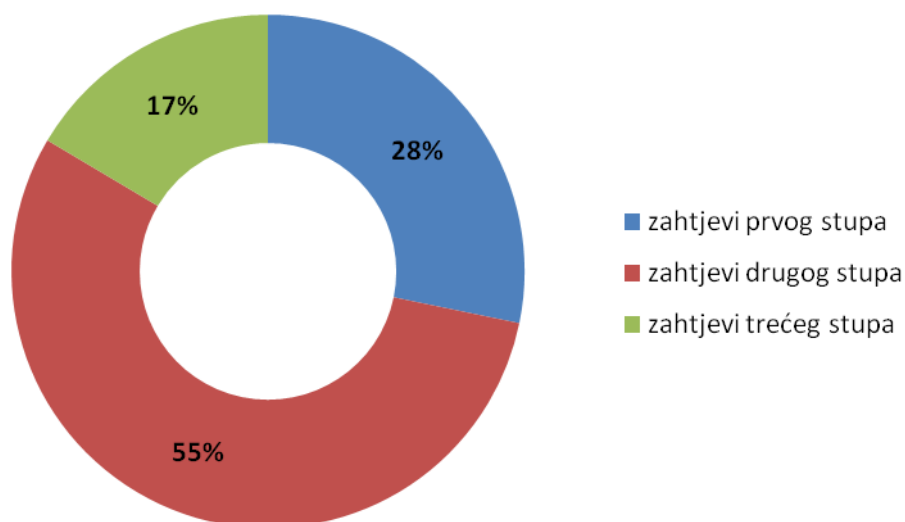
Grafikon 3: Implementacija Solvency II u poslovanje i upravljanje rizicima

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

Anketirani djelatnici smatraju da će najveći izazov prilagodbe Solvency II predstavljati zahtjevi drugog stupa (55%), zatim zahtjevi prvog stupa (28%) i zahtjevi trećeg stupa (17%).

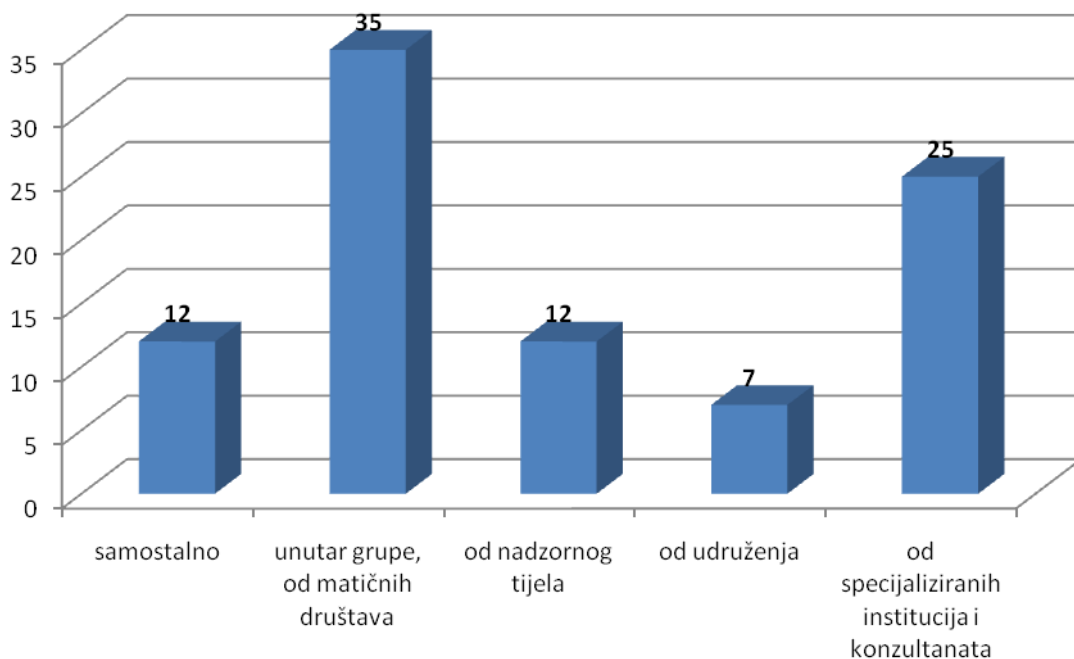
Grafikon 4: Zahtjevnost usvajanja pojedinih područja Solvency II

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

U dijelu usvajanja znanja i pomoći oko prilagodbe Solvency II, društva u vlasništvu stranih fizičkih i pravnih osoba u pravilu očekuju pomoć matičnih društava. Tako 35 anketiranih djelatnika ili 38,5% smatra da će znanja usvojiti od matičnih društava, drugi po važnosti kanal usvajanja znanja trebale bi biti specijalizirane institucije i konzultanti s 25 glasova ili 27,5%, na trećem mjestu je nadzorno tijelo i samostalno usvajanje znanja s 13,2% i po 12 glasova, dok 7 anketiranih ili 7,7% očekuje znanje usvojiti od udruženja.

Grafikon 5: **Vaše društvo planira usvojiti potrebna znanja o Solvency II**

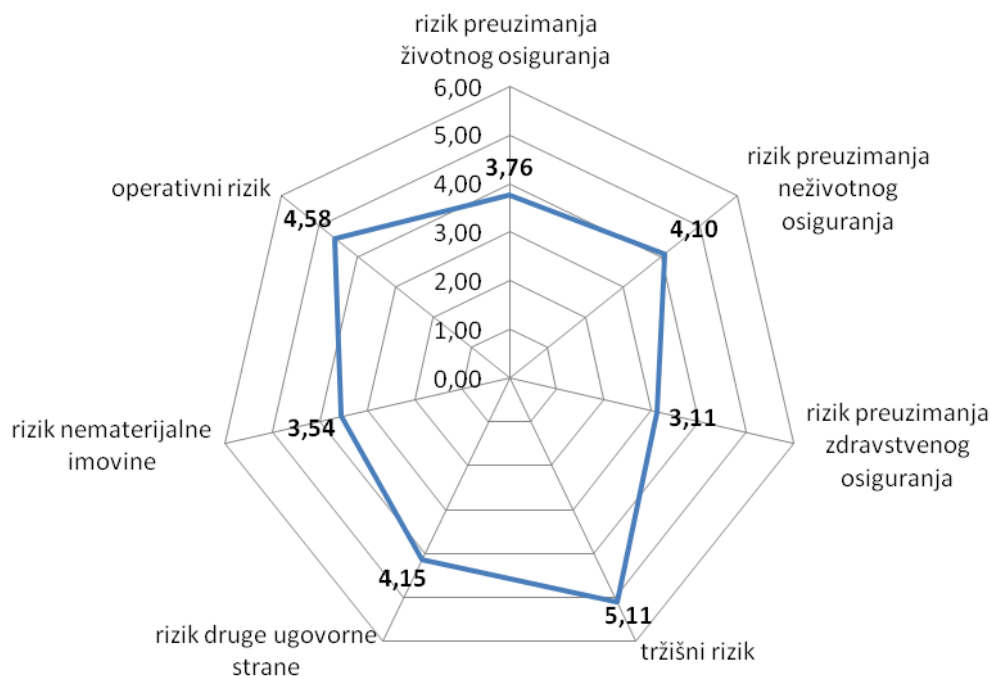

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

U grafikonu 6 prikazani su odgovori na pitanje o važnosti/izloženosti riziku društva u kojem su anketirani zaposleni. Ova slika ili mapa rizika važna je u individualnom procesu svakog društva u vrednovanju i prepoznavanju rizika kojima je izloženo. Društva će u okviru svog poslovanja na sličan način mjeriti i kategorizirati širu skupinu rizika u cilju utvrđivanja svih rizičnih izloženosti društva.

Rezultati ukazuju da anketirani zaposlenici smatraju da je u poslovanju njihovog društva izloženost tržišnom riziku najznačajnija. Na ljestvici od 1 (najslabiji utjecaj) do 7 (najznačajniji utjecaj) tržišni rizik je dobio ocjenu 5,11, slijedi ga operativni rizik 4,58, rizik druge ugovorne strane 4,15, rizik preuzimanja neživotnog osiguranja 4,1, rizik preuzimanja životnog osiguranja dobio je ocjenu 3,76, rizik nematerijalne imovine 3,54 i rizik preuzimanja zdravstvenog osiguranja 3,11.

Grafikon 6: Po Vašem mišljenju, koja je važnost/utjecaj rizika kojima je izloženo društvo u kojem ste zaposleni u svom poslovanju:

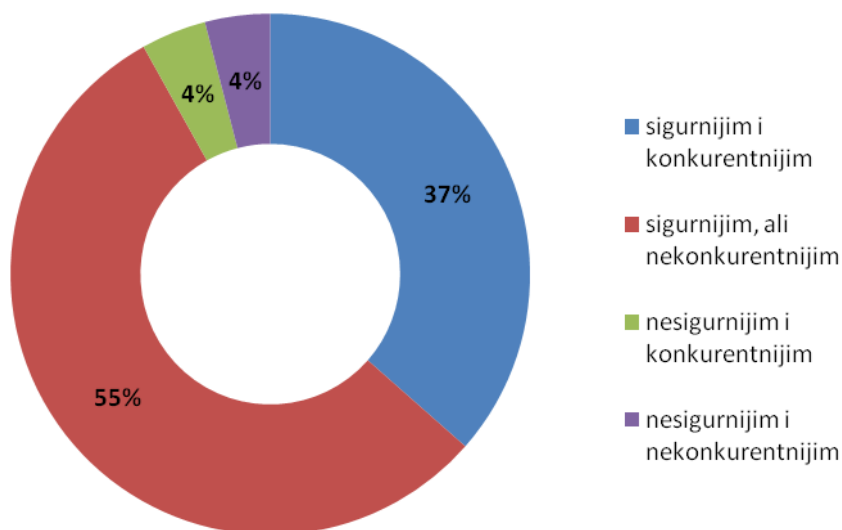

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

Rezultati odgovora na pitanje „Uvođenje Solvency II će poslovanje društava u Republici Hrvatskoj učiniti“, o percepciji utjecaja Solvency II na sigurnost i konkurentnost sektora osiguranja, ne razlikuju se od stavova većine društava u zemljama Europske unije.

Smatra se da će Solvency II povećati sigurnost sektora osiguranja, ali pritom će ga učiniti nekonkurentnim. Po nekim mišljenjima Solvency II će biti preveliki teret za neka društva, a cjelokupan sektor će trebati povećati razinu potrebnog kapitala.

Grafikon 7: Uvođenje Solvency II će poslovanje društava u Republici Hrvatskoj učiniti:

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

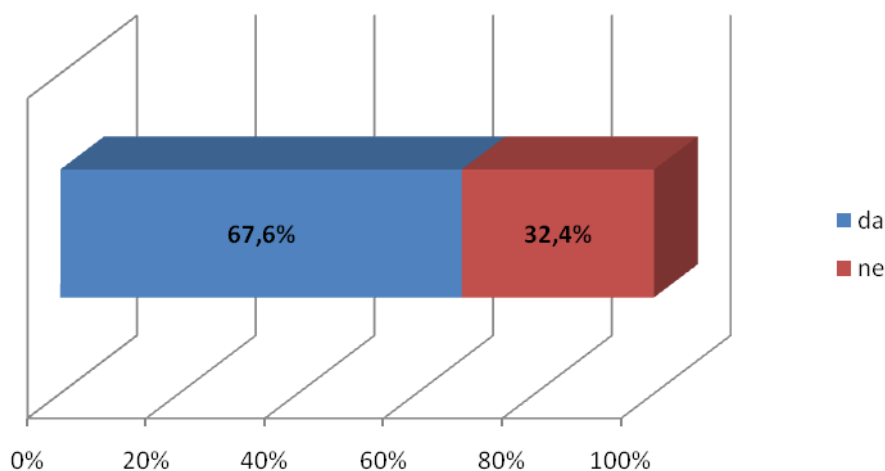
Ključni nalazi četvrte kvantitativne studije utjecaja pokazuju da većina društava 98,8% ispunjava zahtjeve minimalno potrebnog kapitala (MCR), 11% društava koja su sudjelovala ne ispunjava kapitalni zahtjev glede solventnosti (SCR), od toga 13,2% velikih društva i 11,2% društva za neživotno osiguranje. Europska industrija osiguranja kao cjelina ne treba dodatnu kapitalizaciju, po QIS 4.

Ipak, europska industrija osiguranja smatra da su predložene mjere implementacije prevelik teret za društva za osiguranje, a po nekim analizama granica solventnosti i adekvatnosti kapitala bi mogla biti viša za 65 do 75% nego je to bila po standardnom modelu izračuna adekvatnosti kapitala u okviru četvrte kvantitativne studije utjecaja (QIS 4). Prema nekim konzervativnijim procjenama razina potrebnog kapitala, po novim mjerama, u okviru Solvency II bi porasla za 30 do 50%.

Anketirani djelatnici društava u RH smatraju će Solvency II povećati razinu potrebnog kapitala (67,6%, Grafikon 8).

⁶CEA, Why excessive capital requirements harm consumers, insurers and the economy, ožujak 2010.

Grafikon 8: Hoće li se, po Vašem mišljenju, uvođenjem Solvency II povećati potreba za vlastitim sredstvima/kapitalom u Vašem društvu?

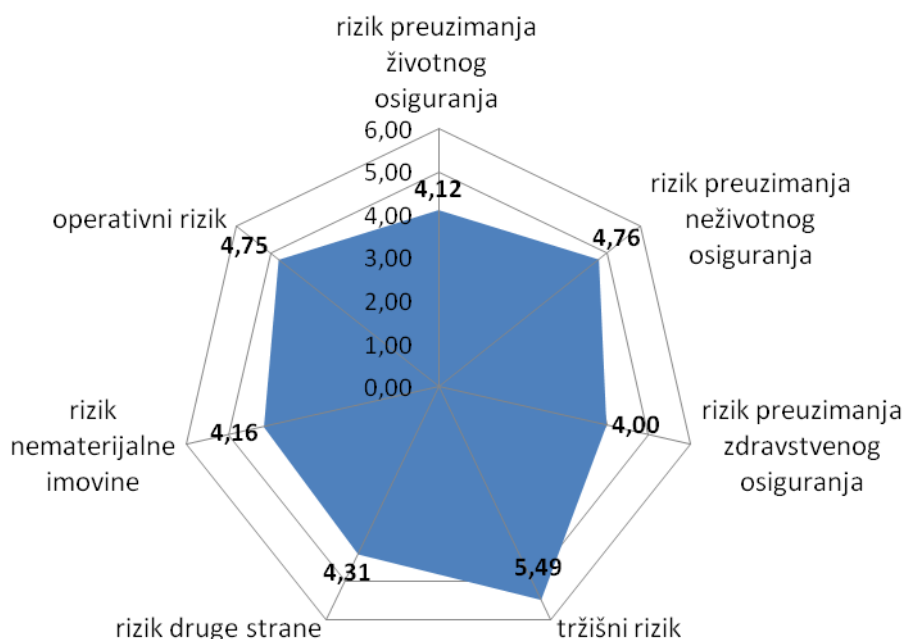

Izvor: Anketa HUU, 22. rujna 2010.

Grafikon 9 prikazuje percepciju anketiranih djelatnika o izloženosti riziku ukupnog sektora osiguranja u RH. Ovi nalazi mogu biti korisni društvima ukoliko uspoređuju svoju izloženost rizicima sa percepcijom izloženosti riziku cjelokupnog sektora. Rezultati kao i kod individualne izloženosti riziku društva pokazuju kako anketirani percipiraju tržišni rizik kao ključnu rizičnu izloženost osigurateljnog sektora.

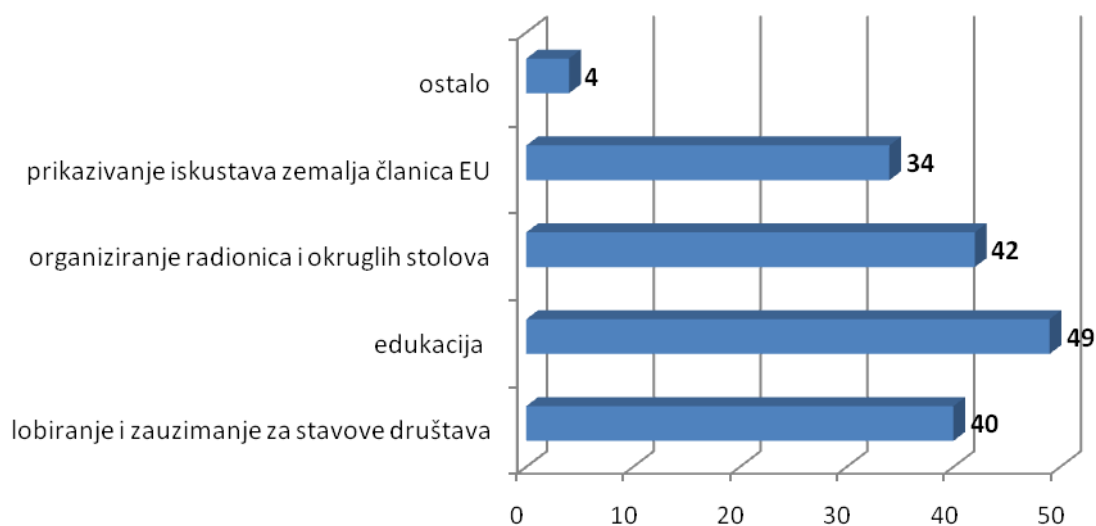
Na ljestvici od 1 (najslabiji utjecaj) do 7 (najznačajniji utjecaj) tržišni rizik je dobio ocjenu 5,49, rizik preuzimanja neživotnog osiguranja 4,76, operativni rizik 4,75, rizik druge ugovorne strane 4,31, rizik nematerijalne imovine 4,16 te rizik preuzimanja životnog i zdravstvenog osiguranja 4,12 i 4,0.

Grafikon 9: Percepcija važnosti/izloženosti riziku cjelokupnog sektora osigura-

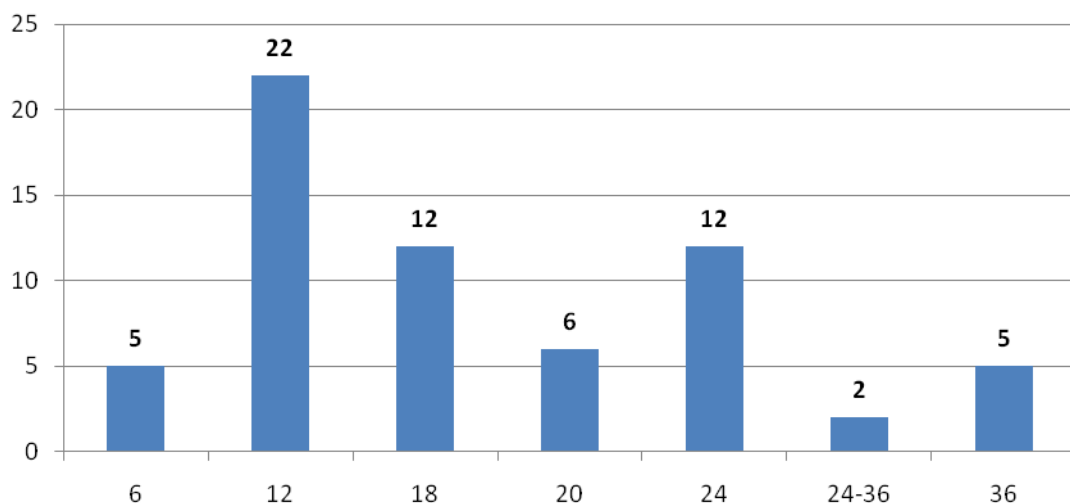
Izvor: Anketa HUU, 22. rujna 2010.

Očekivanja anketiranih od Hrvatskog ureda za osiguranje u procesu usvajanja Solvency II, kao jednog od udruženja društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Republici Hrvatskoj, se ponajviše očituju u edukaciji (49 glasova), organiziranju radionica i okruglih stolova (42 glasa), lobiranju i zauzimanju za stavove društava (40 glasova) i prikazivanje iskustava zemalja članica EU (34 glasa).

Grafikon 10: *Koja su Vaša očekivanja od Hrvatskog ureda za osiguranje u procesu usvajanja Solvency II?*

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

Anketirani djelatnici smatraju da je za usvajanje i prilagodbu poslovanju Solvency II potrebno u najvećem broju odgovora od 12-24 mjeseca, što potvrđuje ozbiljnost i složenost zahtjeva Solvency II i važnosti dugoročne pripreme i prilagodbe

Grafikon 11: *Koliki je vremenski rok potreban za usvajanje Solvency II regulative u poslovanje Vašeg društva?*

Izvor: Anketa HUO, 22. rujna 2010.

Zaključna razmatranja

Solvency II je po svojoj zahtjevnosti, potrebnom vremenu i financijskim sredstvima za prilagodbu od iznimne strateške važnosti za osiguratelje i reosiguratelje. Punom prilagodbom Solvency II osiguratelji i reosiguratelji bi trebali ostvariti pozitivne učinke za cjelokupno poslovanje, od efikasnije upotrebe kapitala, veće učinkovitosti poslovanja, jasnije odgovornosti i rizika koje nose vlasnici, uprava, zaposlenici i osiguranici, kao i veće stabilnosti cjelokupnog tržišta i financijskog sustava.

Anketa Hrvatskog ureda za osiguranje ukazuje kako su društva u RH na početku prihvaćanja zahtjeva Solvency II regulative, ali su također svjesni njene zahtjevnosti i nužnosti pravovremene pripreme. Društva u Europskoj uniji odavno su započela s usklađivanjem, a peta kvantitativna studija utjecaja je zadnji poziv svim društvima koja nisu započela prilagodbu, da se sudjelovanjem u QIS 5 pripreme za odredbe Solvency II.

Literatura

CEA, *Solvency II, Introductory Guide*, Brussels, lipanj 2006.

CEA, *Solvency II Main Results of CEA's Impact Assessment*, lipanj 2007.

CEA, *Solvency II, Understanding the Process*, veljača 2007., str. 6.

CEA, *Why excessive capital requirements harm consumers, insurers and the economy*, ožujak 2010.

EC, *Paper for the Solvency Subcommittee, Considerations on the design of future prudential supervisory system*, MARKT/2535/02, studeni 2002.

HUO Anketa, *Radionica o Solvency II petoj kvantitativnoj studiji utjecaja QIS 5*, rujan 2010.

Krišto, J., Naletina, D., *Impact of Solvency II on Insurance industry in Croatia*, međunarodna znanstvena konferencija, Management, Education and Tourism, Portorož, Slovenija, listopad 2009.

Official Journal of the European Union, *Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II)*, Volume 52, 17. prosinca 2009.

Swiss Re, *Sigma No. 4/2006*.